

УДК 351:342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.44>

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ¹

Бесага І.В.,

*доктор філософії у галузі права, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та поліцейської діяльності
ННІПФПКП*

Львівського державного університету внутрішніх справ

Хатнюк Ю.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного права
та поліцейської діяльності
ННІПФПКП*

Львівського державного університету внутрішніх справ

Чорномаз О.Б.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та поліцейської діяльності
ННІПФПКП*

Львівського державного університету внутрішніх справ

Бесага І.В., Хатнюк Ю.А., Чорномаз О.Б. Захист прав дітей, які постраждали від домашнього насильства, як складова Національної безпеки України.

Актуальність статті полягає в тому, що критичний стан захисту прав дітей в умовах військової агресії щодо України вимагає термінового пошуку шляхів для напрямків удосконалення та забезпечення їх захисту. Понад одинадцять років в Україні триває війна та понад три роки повномасштабне вторгнення, що посилює проблему домашнього насильства. Протягом багатьох років саме діти були і залишаються до сьогодні слабкою ланкою суспільства, адже враховуючи їх фізичний та психологічний розвиток вони просто не спроможні захистити певним чином свої права та законні інтереси. Держава в особі певних органів зобов'язана розробити комплекс заходів для забезпечення ефективного захисту прав дітей, особливо, які страждають від домашнього насильства.

Основну причину поширення насильства над дітьми дослідники вбачають у кризових явищах в економічній, політичній та культурній сферах, які негативно позначаються на сімейних відносинах, спричиняючи напружену емоційну та психологічну атмосферу. Через труднощі деякі батьки не можуть ефективно виконувати свою виховну функцію, віддаючи пріоритет матеріальному забезпеченню або вдаючись до роздратованості, грубощів та сварок. Захист дітей вимагає міждисциплінарного підходу, який би враховував історичний, соціальний, культурний, демографічний, педагогічний і правовий контексти. Важливою є розробка та впровадження законодавчих актів, що регламентуватимуть захист дітей від насильства та встановлюватимуть чіткі правила і стандарти щодо належного середовища для їхнього розвитку.

¹ «Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність».

Такі заходи допоможуть зменшити рівень насильства в сім'ях та забезпечити дітям належну охорону їхніх прав і безпеку, що є невід'ємною умовою повноцінного зростання і розвитку. Аргументується потреба вивчення, розробки та реалізації політики держави, яка буде спрямована та буде полягати у створенні політичних, економічних, соціальних, організаційних, інформаційних гарантій, які будуть забезпечувати та регулювати всебічні потреби дітей, реалізацію їх творчого потенціалу, удосконалення та захист їх національно-патріотичних позицій та ідей тощо.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, механізм захисту, система гарантій, вдосконалення, неповнолітні.

Besaga I.V., Khatniuk Yu.A., Chornomaz O.B. Protection of the rights of children who have suffered from domestic violence as a component of the National Security of Ukraine.

The relevance of the article lies in the fact that the critical state of protection of children's rights in the context of military aggression against Ukraine requires an urgent search for ways to improve and ensure their protection. For more than eleven years, war has been going on in Ukraine and for more than three years, a full-scale invasion has been going on, which exacerbates the problem of domestic violence. For many years, children have been and remain the weakest link in society, because given their physical and psychological development, they are simply unable to protect their rights and legitimate interests in a certain way. The state, represented by certain bodies, is obliged to develop a set of measures to ensure effective protection of the rights of children, especially those suffering from domestic violence.

Researchers see the main reason for the spread of violence against children in crisis phenomena in the economic, political and cultural spheres, which negatively affect family relations, causing a tense emotional and psychological atmosphere. Due to difficulties, some parents cannot effectively fulfill their educational function, giving priority to material security or resorting to irritability, rudeness and quarrels. The protection of children requires an interdisciplinary approach that would take into account historical, social, cultural, demographic, pedagogical and legal contexts. It is important to develop and implement legislative acts that will regulate the protection of children from violence and establish clear rules and standards for an appropriate environment for their development.

Such measures will help reduce the level of violence in families and provide children with proper protection of their rights and safety, which is an indispensable condition for full growth and development. The need to study, develop and implement state policy is argued, which will be aimed at creating political, economic, social, organizational, informational guarantees that will ensure and regulate the comprehensive needs of children, the realization of their creative potential, the improvement and protection of their national-patriotic positions and ideas, etc.

Key words: socio-economic development, protection mechanism, guarantee system, improvement, minors.

Постановка проблеми. Сучасні демократичні держави утверджують принцип рівності у різних сферах, у тому числі і у родинних відносинах, у той же час проблема подолання та протидії домашнього насильства є не вирішеною. Понад одинадцять років в Україні триває війна та понад три роки повномасштабне вторгнення, що посилює проблему домашнього насильства. Не дивлячись, що багато родин роз'єднанні, перебувають закордон, зростає кількість тих, хто перебуває у групах ризику щодо насильства та торгівлі людьми. Так само, мільйони українців втратили дім чи стали вимушеними переміщеними особами в середині держави. Економічні втрати, безробіття, відсутність житла впливають на збільшення напруги та конфлікти у середині родин, все це призводить до конфліктів та насильства. Саме тому, проблеми дії принципу заборони домашнього насильства стають особливо актуальними [18, с. 592].

Домашнє насильство й досі залишається одним з тих негативних явищ, які під час війни, скоріше, посилюються аніж навпаки. В умовах сьогодення проблема домашнього насильства над дітьми набуває нових аспектів. Відкрита збройна агресія російської федерації (далі – рф) проти України лише посилює цю проблему. Адже, по-перше, це призвело до того, що більшість соціальних контактів як дорослих, так і дітей та підлітків втрачається. Особливо це стосується саме дітей та підлітків, адже вони вимушені разом з батьками покидати своє звичне життя та переїжджати або до інших регіонів України, або до інших країн, а відтак відбувається втрата звичного кола спілкування [19, с. 5]. По-друге, батьки або особи, що їх замінюють, перебувають у стані

стресу та не завжди здатні опанувати свої емоції, а, відтак, вдаються до непедагогічних та навіть жорстоких методів виховання дітей [10, с. 486].

Проблема захисту дітей та забезпечення їхнього повноцінного розвитку є важливим національним пріоритетом, і для її вирішення потрібен комплексний підхід. В Україні існує широка нормативно-правова база, яка регулює питання захисту дітей від насильства, включаючи закони, спрямовані на забезпечення їхніх прав та захист від жорстокого поводження. Проте, незважаючи на ці заходи, статистика та реальні ситуації свідчать, що проблема залишається актуальною, а жорстокість і насильство продовжують мати місце [3, с. 22].

Жорстоке поводження з дітьми, на жаль, є глобальною проблемою, яка має різні форми прояву, і її масштаби викликають глибоке занепокоєння. Згідно з даними Ради Європи, щороку фіксується близько 41 тисячі умисних убивств дітей віком до 15 років, а також численні випадки дитячих смертей, спричинених недбалим поводженням. Фізичне насильство переживає кожна четверта дитина, сексуальне насильство – одна з чотирьох дівчаток і один із тринадцяти хлопчиків. В ООН також повідомляють, що близько 2 мільйонів дітей до 14 років щороку стають жертвами насильства у власних сім'ях, причому кожний десятий із них помирає, а ще близько 2 тисяч вчиняють самогубство [3, с. 22].

Статистика в Україні не менш тривожна: кожна п'ята дитина зазнає сексуального насильства, кожна третя – фізичного, а кожна друга страждає від психологічного тиску. Щорічно національні гарячі лінії отримують понад 22 тисячі дзвінків з повідомленнями про домашнє насильство, зокрема 3 тисячі від дітей, які потерпають від жорстокого поводження в родині.

Основною причиною поширення насильства над дітьми дослідники вбачають у кризових явищах в економічній, політичній та культурній сферах, які негативно позначаються на сімейних відносинах, спричиняючи напружену емоційну та психологічну атмосферу. Через труднощі деякі батьки не можуть ефективно виконувати свою виховну функцію, віддаючи пріоритет матеріальному забезпеченню або вдаючись до роздратованості, грубощів та сварок [11].

Причину цього вбачаємо у загостренні кризових явищ в економічному, політичному, культурному житті народу, що негативно впливає на добробут і спокій у сім'ї, внутрішньо-сімейні відносини, їхній емоційний і психологічний стан. Як наслідок – неспроможність деяких батьків належно виховувати власних дітей, зацикленість на матеріальному забезпеченні родини, роздратованість, грубість, сварки і т. ін. [12, с. 18].

Визначаючи охорону дитинства та захист прав дітей як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе місце для захисту та забезпечення національної безпеки, нормативно-правові механізми та засади нашої держави разом із визначеною категорією окремих груп публічної адміністрації працюють на розширення соціально-правових гарантій захисту прав дітей, забезпечення культурного, правового розвитку підлітків та соціально-економічного піднесення та розвитку сучасної молоді, а також налагодження співпраці щодо запровадження соціально-економічних і правових утворень з метою захисту прав та законних інтересів малолітніх в нашій державі, особливо вирішення проблеми домашнього насильства щодо дитини [2, с. 90].

Стан опрацювання проблематики. Варто наголосити, що проблемі захисту прав та законних інтересів дитини в Україні неодноразово у своїх наукових працях приділяли увагу, в тому числі і від домашнього насильства: В.Д. Малков, О.Є. Кутафін, Д.Г. Нохрін, О.М. Окопник, О.М. Джу́жа, Я.О. Лакі́йчук, В.К. Матві́йчук, І. Лантух, Т. Лук'яненко, І.О. Хар, О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, О.І. Джафарова, С.М. Князєв, О.С. Проневич, Т.П. Мінка, Р.В. Миронюк, І. Сердюк., В.А. Глухова та багато інших.

І. Сердюк розглянув основи розгляду прав дитини з точки зору прав людини, окреслюючи окремі аспекти утвердження та забезпечення прав людини. І. Лантух, а також Є. Зеленський досить системно розглядали питання забезпечення індивідуальних прав дитини через застосування та попередження булінгу серед дітей [18].

Окремі положення загальнотеоретичних та практичних аспектів забезпечення прав дитини досліджувала Т. Лук'яненко у дисертаційному дослідженні «Теоретико-правова характеристика права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні» [14]. Проаналізувавши роботу вищезазначеної авторки, не можемо не погодитись з отриманими науковими розробками, щодо вибору ролі суб'єкта та визнання механізмів реалізації права на захист від усіх форм насильства [14].

В свою чергу, поза увагою вчених залишаються особливості захисту прав дітей, як складової національної безпеки України.

Метою написання статті є вивчення поняття механізму захисту прав дітей, які постраждали від домашнього насильства, як складової національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Конституція України є тією юридичною базою, норми якої визначають та гарантують охорону і захист прав, свобод та інтересів сім'ї та людини. Це такі статті Конституції України як: право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст. 27); ніхто не може зазнавати втручання в його особисте та сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України (ст. 32); право на звернення до державних інституцій (ст. 40); право на житло (ст. 47); права та свободи людини й громадянина захищаються судом (ст. 55); право знати свої права та обов'язки (ст. 57) [16].

Однак, незважаючи на відносно впорядковану нормативно-правову базу, результати наукових досліджень та аналіз практики щодо подолання наслідків домашнього насильства над дітьми доводять, що жорстокість і домашнє насильство продовжують поширюватися [13, с. 20].

19 грудня 2024 року набрав чинності Закон № 3733-ІХ «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів стосуються запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема щодо жінок. Законодавчі нововведення передбачають посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства. Крім того, закон вводить норму, згідно з якою дитина, яка стає свідком насильства в родині, буде визнаватися потерпілою [17].

Також вводиться розмежування понять домашнього насильства та насильства за ознакою статі, що дозволить більш чітко кваліфікувати правопорушення. Однією з важливих змін є збільшення строку адміністративного затримання кривдника до 12 годин і введення обов'язкової перевірки необхідності направлення порушника на корекційні програми.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі» від 20 листопада 2024 року були внесені зміни до певних законодавчих актів в частині протидії та запобігання домашньому насильству. Як ми бачимо держава працює у правильному напрямку щодо запобігання та протидії домашнього насильства. За 10 місяців 2024 року Національна поліція склала понад 130 тисяч протоколів щодо домашнього насильства. На обліку перебувають майже 112 тисяч осіб, які вчинили насильство. Крім того, для запобігання насильству працює 61 мобільна група і спеціалізовані сектори протидії насильству в кожному обласному центрі [17].

Вчинення домашнього насильства – це складна соціальна проблема, і ефективна протидія вимагає задіяності до співпраці різних суб'єктів, що відрізняються характером, формами і методами діяльності, а також своїми повноваженнями.

Напрями державної політики у сфері захисту прав дітей. Кожен член суспільства має права. Оскільки дитина є повноцінним членом суспільства, вона також має свої права, деякі особливості реалізації яких обумовлені виключно тим фактом, що її фізична та розумова незрілість потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист. Україна у 1991 році приєдналася до Конвенції про права дитини, яка була прийнята 20 листопада 1989 року і таким чином взяла на себе зобов'язання впроваджувати на національному рівні забезпечення та захист прав дитини.

Найбільш повний перелік прав дітей та підлітків міститься у Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р. [22].

Зокрема Конвенція про права дитини визнає за дітьми і підлітками комплекс прав загального та спеціального характеру:

- право на життя (стаття 6);
- право на ім'я, громадянство та сімейні зв'язки, право знати своїх батьків і право на їх піклування (статті 7 і 8);
- право не розлучатися з батьками всупереч їх бажанню (статті 9–11);
- право вільно висловлювати свої погляди і думки (статті 12–13);
- право на свободу думки, совісті та релігії (стаття 14); – право на свободу асоціацій і свободу мирних зборів (стаття 15);
- право на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції і на захист від незаконного посягання на честь і гідність (стаття 16);

- право на доступ до інформації (стаття 17);
- право на захист від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання (стаття 19);
- право на користування найбільш досконалими послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування хвороб і відновлення здоров'я (стаття 24);
- право користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування (стаття 26);
- право на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини (стаття 27);
- право на освіту (статті 28–29);
- право на відпочинок і дозвілля (стаття 31);
- право на захист від економічної експлуатації (стаття 32);
- право на захист від усіх форм сексуальної експлуатації та сексуальних розбещень (стаття 34) та інші права.

Частина сьома статті 7 Сімейного кодексу України встановлює, що «Дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [23, ст. 7(7)]. В інтересах малолітніх та неповнолітніх дітей окремі їхні права здійснюють батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники. Така ситуація є цілком виправданою з мотивів забезпечення благополуччя та найкращих інтересів дитини [24, с. 63].

Стаття 51 Конституції України також наголошує, що «Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою» [23, ст. 51].

Щодо наукового тлумачення та роз'яснення закону еволюційної валідності в системі публічної адміністрації, стверджують: «... кожна людина від народження має борг перед суспільством, що виростило її. Цей борг з часом перетворюється на обов'язок перед майбутніми поколіннями» [4, с. 70]. Тому, висловлювання такої категорії: «Охорона дитинства в Україні є стратегічним загальнонаціональним пріоритетом» [5, с. 3] розуміються без нюансів та без заперечень, але в більшості випадків тоді, коли говориться не про наслідки, а про теоретичну сторону конфлікту. Але треба звернути увагу, що інші науковці стверджують: «Сьогодні стан дитячих і підліткових проблем в нашій державі досягнули такої межі, що подальше їх поглиблення і не вивчення вже обертається національною проблемою» [6, с. 254].

Також хочеться наголосити, що політика держави, яка охоплює всі сфери та напрями життєдіяльності людини, має ґрунтуватися на принципах і положеннях системної трансформації суспільства, ця робота має бути виражена у певних напрямках, які мають все більше розкривати соціальну природу державної політики у сфері захисту та забезпечення прав дітей [8, с. 123]. Але в такі моменти ми є свідками того, що «інституційні перетворення в Україні ще не призвели до відчутних результатів у покращенні якості життя населення та стабілізації соціальної ситуації в суспільстві» [9, с. 45]. Такі моменти та обставини можуть впливати і на сферу захисту та забезпечення прав дітей. Саме тому у науковому колі приділяється певна увага різним аспектам формування та здійснення державної політики щодо захисту прав дітей в Україні [7, с. 59].

З кожним роком у межах програм реформування, що стосується соціальної сфери України почалося зменшення соціальних програм, які стосуються захисту та підтримки дітей та неповнолітніх. Кабінет Міністрів нічого не зробив щоб зберегти фахівців із соціальної роботи, які здійснювали заходи щодо протидії соціальному сирітству та зменшення його у громадах. Також завершено або скорочено такі заходи, які стосуються фінансування санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку дітей, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, і все це здійснюється за рахунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Така група сімей, як багатодітні сім'ї були позбавлені пільг з оплати житлово-комунальних послуг. Як ми бачимо держава нічого не робить для добробуту дітей, або мало робить. Деякі категорії дітей-сиріт та діти, позбавлені батьківського піклування, втратили право на вступ до закладів вищої освіти поза конкурсом. Також відмінено державою безоплатне харчування для учнів 1-4 класів ЗОШ, яке мало бути гарантовано державою та встановлено його забезпечення за рахунок коштів місцевих бюджетів у разі ухвалення певного рішення на місцях [1].

Саме Міністерство охорони здоров'я України мало б якісно забезпечувати доступність до медичної допомоги для дітей, зокрема більш якісно фінансувати заходи, передбачені у державних

програмах. Тендери на державні закупівлі ліків, обладнання, витратних матеріалів проводяться із значною затримкою.

Суттєво зменшилася або послабилася увага держави в особі окремих органів для підтримки та захисту прав дітей, особливо соціально вразливих категорії, а саме: дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, дітей, які знаходяться у складних життєвих обставинах, дітей, які зареєстровані як внутрішньо переміщені особи, а також дітей, які є особами без громадянства, біженцями, дітей осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту в Україні [1].

Попри значні зусилля держави щодо забезпечення всебічного розвитку дітей, захисту їх прав і законних інтересів, багато чого зроблено, зокрема затверджено комплекс цільових програм підтримки, соціальних стратегій, законодавчих ініціатив, спрямованих на захист прав дітей, де вони проживають, допомога та підтримка сімей з дітьми, які потребують соціальної допомоги, або постраждали від воєнних дій чи конфліктів, теперішні події показують негативну статистику поширення вчинення адміністративних проступків так і злочинних проявів серед дітей [2, с. 90].

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої країни ми стикнулися з новими викликами щодо домашнього насильства над дітьми. Зокрема, наразі відбувається різке зростання кількості розлучень, що призведе до сплеску домашнього насильства, коли один із батьків намагатиметься забрати дитину в іншого [10, с. 487].

Зокрема, упродовж 2022–2023 років до Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини надійшло 157 звернень щодо самовільної зміни місця проживання дитини одним із батьків. З них 41 звернення стосується переміщення дітей у межах України, 4 – вивезення дітей на тимчасово окуповану територію України, до РФ або республіки Білорусь, 122 – вивезення дітей в інші країни [20].

У 2023 році до Національної поліції України вже надійшло понад 216 тис. заяв та повідомлень про факти вчинення домашнього насильства, у тому числі 7 тис. – від дітей. Цього року підтвердилися факти вчинення домашнього насильства щодо 9,5 тис. дітей. За даними заступника Генерального прокурора станом на жовтень 2023 року зареєстровано понад 5 тис. кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, потерпілими в яких є діти [20]. За статистикою Національної гарячої лінії для дітей та молоді, за 2024 рік надійшло понад 45 тисяч звернень. Серед них близько 15% – це звернення, які стосуються насильства та жорсткого поводження з дітьми. Проблема в тому, що діти мають більше обмежень у тому, щоб звертатися за допомогою. Досить часто вони можуть викликати поліцію, але поліції потрібен законний представник, який часто і є тим самим кривдником. Тому великий обсяг відповідальності тут лежить на службах у справах дітей [20].

Це підтверджує, що в умовах повномасштабних бойових дій проблема домашнього насильства щодо дітей не лише не зникла, а й значно загострилася. Війна створила додаткові чинники, які сприяють її поглибленню та ускладнюють захист наймолодших і найбільш вразливих членів суспільства.

Для отримання додаткової інформації щодо прав дітей в Україні та захисту від насильства рекомендується ознайомитися з документами, які регламентують діяльність Національної поліції України, а також з відповідними розділами українського законодавства про права дітей [2, с. 194].

Сімейний кодекс України передбачає, що дитина має право самостійно звертатися до суду та інших компетентних органів у випадках, коли її права порушуються, або якщо вона зазнає насильства чи жорсткого поводження у сім'ї. Це право дозволяє дітям, навіть без участі батьків або опікунів, звертатися за захистом своїх інтересів до наступних установ:

- Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – надають психологічну та соціальну допомогу, захищають права дитини;
- Органи опіки та піклування – займаються питаннями захисту дітей, особливо у разі неблагополуччя в сім'ї;
- Органи освіти та охорони здоров'я – забезпечують захист прав дитини у школах, дитячих садках, медичних установах та інших закладах;
- Суд – діти можуть звертатися до суду для захисту своїх прав та законних інтересів. Ці положення Сімейного кодексу є важливими для захисту прав дітей, оскільки створюють можливості для самозахисту дитини у разі, коли дорослі не виконують або порушують свої обов'язки щодо її виховання і догляду [25].

У новій редакції статті 269 КУпАП передбачено, що у разі вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 173-2, 173-6 у присутності малолітньої або неповнолітньої особи, така особа також визнається потерпілою. Це правило діє незалежно від того, чи завдано їй шкоду внаслідок правопорушення. При цьому на неї поширюються всі права потерпілого, за винятком права на відшкодування майнової шкоди. Зокрема, вона має право ознайомлюватися з матеріалами справи, подавати клопотання, отримувати правову допомогу адвоката або іншого фахівця у галузі права, оскаржувати постанову у справі про адміністративне правопорушення. Також така особа може бути допитана як свідок відповідно до ст. 272 КУпАП [17].

Гурковська К.А. звертає увагу, що адаптація норм Кодексу України про адміністративні правопорушення відповідно до положень Стамбульської конвенції є важливим етапом у реформуванні національного законодавства задля забезпечення ефективного захисту прав людини. Внесені зміни сприяють посиленню адміністративної відповідальності за домашнє насильство та насильство за ознакою статі, запровадженню нових складів правопорушень, а також розширенню правового статусу потерпілих осіб [21, с. 440].

В цілому, аргументується потреба вивчення, розробки та реалізації політики держави, яка буде спрямована та буде полягати у створенні політичних, економічних, соціальних, організаційних, інформаційних гарантій, які будуть забезпечувати та регулювати всебічні потреби дітей, реалізація їх творчого потенціалу, удосконаленні та захисті їх національно-патріотичних позицій та ідей тощо [7, с. 59].

Забезпечення та захист прав дітей перебуває в тісному й динамічному взаємозв'язку з більшістю напрямів національної безпеки держави. Умови виховання дітей та їх безпека істотно визначають ефективність трудових ресурсів держави, демографічну кризу, економічну стабільність, а також низку інших факторів, якими обумовлюється поточний стан соціальної, економічної, воєної, екологічної безпеки держави.

Отже, доцільність розгляду захисту прав дитини через призму захисту державних інтересів аргументована реальними потребами під час застосування практики та органічно “вписується” в канву галузевої теорії. Цілком зрозуміло, що без визначення стратегії захисту прав дитини невід’ємною складовою національної безпеки, ідея останньої буде урізаною та неповною, а відповідний напрямок державної політики щодо захисту прав дітей – недостатньо розробленим та ефективним. Щодо іншої сторони, проблемні аспекти захисту прав дитини не можуть бути вирішені на рівні окремих підсистем національної безпеки.

Також варто зазначити, що домашнє насильство та насильство над дітьми в цілому є глобальною проблемою не лише в нашій країні, а й багатьох інших країнах світу. Це завдає серйозної шкоди для повноцінного здорового розвитку і соціалізації дитини, загрози життю та здоров’ю. Небезпека такого виду насильства щодо дитини полягає в тому, що прояви насильницьких дій та жорстокості з боку рідних людей по відношенню до дітей руйнують таким чином не лише гармонію і спокій в сімейному колі, але й виступають однією із передумов провокування вчинення правопорушень серед підростаючого покоління [15, с. 71].

Спроби вирішити цю проблему на будь-якому рівні (політичному, регуляторному, економічному тощо) не приносять позитивних довгострокових результатів. У цьому контексті має рацію Дакал А. який пише: “... процес структурування поняття “національна безпека” не можна вважати завершеним доти, доки така важлива складова, як захист прав дітей, оскільки вона зачіпає інтереси окремих громадян, груп населення і всього суспільства в цілому. З іншої сторони, поділ поняття “політика щодо неповнолітніх” на різні аспекти – соціальний, екологічний, інформаційний та інші – може бути неконструктивним, оскільки порушує цілісність відповідного питання, ускладнює реалізацію питань забезпечення та захисту прав дітей” [7, с. 59].

Висновки. Захист прав дітей є одним із найважливіших в Україні, тому що ставлення до дітей, рівень їхньої безпеки та захищеності в державі є головним напрямом у межах політики держави щодо національної безпеки. Протидія домашньому насильству над дітьми потребує вдосконалення національного законодавства, а також практики його застосування правоохоронними органами і судами з урахуванням реалій воєнного та повоєнного часу.

Домашнє насильство, що проявляється у фізичній, психологічній, економічній та сексуальній формах, є серйозним порушенням прав дитини та значною загрозою для її фізичного й психічного розвитку. В Україні ця проблема залишається актуальною, а значна частина випадків насильства над дітьми залишається невідомою правоохоронним органам. Основними факторами замовчу-

вання таких ситуацій є страх перед наслідками, суспільний осуд і недостатня обізнаність щодо доступних механізмів підтримки та захисту.

Ефективна система захисту дітей від насильства має базуватися не тільки на правових актах, таких як Конституція України, Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про охорону дитинства» та Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», але й на практичних профілактичних заходах. Підтримка сімей, які перебувають у кризовій ситуації, освітні програми для батьків, психологічна допомога для дітей, які пережили насильство та активна робота із суспільством є важливими кроками на шляху до подолання цього явища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Права дитини в Україні: забезпечення, дотримання, захист»: Постанова Верховної Ради України від 22 лютого 2017 року № 1906-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-19#Text>.
2. Максимова М.К. Безпека дитини як складова національної безпеки країни та об'єкт адміністративно-правового забезпечення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 4. 2022. С. 89–95.
3. Бек У.П., Гресько О.О. Захист прав дітей у випадках сімейного насильства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 2. 2024. С. 21–26.
4. Дзюндзюк В.Б., Ковбасюк Ю.В. та ін. Предметна сфера науки державного управління. Публічне управління: теорія і практика: монографія / за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка. Київ: НАДУ, 2011. С. 70.
5. Потопахіна О.М. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.05; Одес. нац. юрид. акад. Одеса, 2008. 24 с.
6. Коніщева Н. Наслідки трансформації української сім'ї. Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. О. Кікінежді. Тернопіль: Стереарт, 2014. С. 24–26.
7. Дакал А. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 3 (30). С. 59–67.
8. Реформування державної політики в Україні: теоретико-методологічні засади дослідження та впровадження: навч.-наук. вид. / авт. кол. В.А. Ребкало (кер.) та ін.; за заг. ред. В.В. Тертички, В.А. Шахова. Київ; Львів: НАДУ, 2012. 334 с.
9. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи: навч.-наук. вид. / авт. кол. В.А. Скуратівський та ін.; за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Трощинського. Київ; Львів: НАДУ, 2012. 368 с.
10. Павленко Т.А., Корабель М.Г. Домашнє насильство щодо дітей в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10/2023. С. 486–489.
11. Радниця-уповноважена Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар'я Герасимчук повідомила про викрадення Росією сотень тисяч українських дітей. URL: <https://slovoproslovo.info/rosiya-vykrala-tysyachu-ukrayins-kykh-ditey>.
12. Насильство над дітьми: статистичні дані та основі поняття. URL: <http://shkola-68.at.ua/Psix/nasilie.pdf>.
13. Бутенко О.Г. Нормативно-правове забезпечення попередження жорстокого поведіння та домашнього насильства над дітьми. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021 р., № 77, Т. 1. С. 18–25.
14. Лук'яненко Т. Теоретико-правова характеристика права дитини на захист від усіх форм насильства в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – Право. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021. 344 с.
15. Черномаз О.Б., Костовська К.М., Сукмановська Л.М. Правове регулювання протидії та запобігання домашнього насильства щодо дитини the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. 2024. № 119. С. 70–79.

16. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
17. З 19 грудня набуває чинності закон про посилення відповідальності за домашнє насильство. URL: <https://sud.ua/uk/news/laws/316716-s-19-dekabrya-vstupayet-v-silu-zakon-ob-usilenii-otvetstvennosti-za-domashnee-nasilie>.
18. Зеленський Є.С., Кравченко І.С. Адміністративна діяльність Національної поліції щодо запобігання вчинення адміністративних правопорушень дітьми: монографія. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 154 с.
19. Звіт дослідження: Швидка оцінка ситуації щодо кібербезпеки дітей 10–18 років. Київ, 2022. 48 с.
20. Питання щодо захисту дітей від домашнього насильства особливо актуальне під час війни. 20 жовтня 2023. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1496637>.
21. Гурковська К.А. Щодо питань адаптації норм Кодексу України про адміністративні правопорушення відповідно до положень стамбульської конвенції. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 5. 2024. С. 435–440.
22. Convention on the Rights of the Child. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entered into force on 2 September 1990, in 316 accordance with article 49. URL: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>.
23. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
24. Стешенко В.М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір: навч. посіб. / В.М. Стешенко. 2-ге вид., змінене. Харків: Право, 2019. 392 с.
25. Сімейний кодекс: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.